

ANDRZEJ SZYMAŃSKI

Opole

PRAWO KANONICZNE W PAŃSTWIE AUTORYTARNYM **O. Lothar Dudek, o. Adolf Ledwolorz, o. Andrzej Bolczyk, o. Dominik Kiesch —** **śląscy kanoniści franciszkańscy XX w.**

1. O. Lothar Antoni Dudek OFM – 2. O. Dominik Krystian Kiesch (Kisz) OFM –
3. O. Adolf Paweł Ledwolorz OFM – 4. O. Andrzej Wincenty Bolczyk OFM

Wczesną wiosną 2005 r. prowadziłem kwerendę archiwalną w Archiwum Prowincji św. Jadwigi Zakonu Braci Mniejszych we Wrocławiu-Karłowicach. Dzięki uprzejmości niezwykle kompetentnego i uczynnego kronikarza, o. Ireneusza BEDNARKA, zapoznałem się ze skrzętnie tam gromadzonymi archiwaliami dotyczącymi życia i działalności niektórych ojców — członków Prowincji, którzy mieli za sobą studia prawnicze oraz zajmowali się w różny sposób i z różną intensywnością prawem kanonicznym.

Oprócz bardzo obfitej dokumentacji dotyczącej o. Andrzeja BOLCZYKA, której jednak nie zdołałem wskutek braku czasu przebadac w sposób szczegółowy, teczki pozostałych ojców nie zawierają nazbyt wielu informacji pozwalających odtworzyć bieg ich życia i zobrazować prowadzoną przez nich działalność kanonistyczną. Bardzo wiele informacji przechowywanych jest wyłącznie w pamięci współbraci, którzy znali jeszcze poszczególnych zakonników (dotyczy to szczególnie o. KIESCHA, o. DUDKA i o. LEDWOLORZA). Gdy zabraknie tych świadków, postaci zasłużonych prawników zakonnych szybko rozmyją się w przeszłości. A przecież żyli i pracowali tak niedawno!

Wszystkich niżej przedstawionych kanonistów łączy to, iż funkcjonowali (przynajmniej przez pewien czas) w państwach autorytarnych, których stosunek do religii był niechętny, bądź otwarcie wrogi. Okoliczność ta niewątpliwie kładła się piętnem na ich życiu, jednak nie czyniła niemożliwą aktywnej pracy naukowo-badawczej, dydaktycznej bądź organizacyjnej w strukturach zakonu.

1. O. Lothar Antoni Dudek OFM

Antoni Dudek urodził się 22 maja 1912 r. w miejscowości Oleszka¹, położonej w parafii Jasiona u podnóża Góry Św. Anny w ówczesnej diecezji wrocławskiej. Jego rodzicami byli Piotr DUDEK i Paulina z domu CEBULA².

16 lutego 1934 r. ukończył *Collegium Seraphicum*, prywatne gimnazjum prowadzone przez franciszkanów w Nysie³

Do nowicjatu w Borkach Wielkich koło Olesna⁴ wstąpił 9 kwietnia 1934 r. Tam też 10 kwietnia następnego roku złożył profesję czasową, przyjmując imię zakonne Lothar. Profesję uroczystą złożył 19 kwietnia 1938 r. w klasztorze we Wrocławiu-Karłowicach⁵. W tym klasztorze oraz w domu zakonnym w Kłodzku istniało franciszkańskie seminarium duchowne, w którym brat Lothar odbył studia filozoficzno-teologiczne w latach 1935–1940. Podczas studiów seminaryjnych przyjął niższe święcenia duchowne (ostiat, lektorat, egzorcystat i akolitat)⁶ i święcenia subdiaconatu⁷. W 1938 r. złożył śluby uroczyste⁸, w 1939 r. został dopuszczony do święceń diakonatu⁹, zaś 9 marca 1940 r. przyjął święcenia kapłańskie w klasztorze karłowickim¹⁰ i rozpoczął studia z zakresu prawa kanonicznego w Uniwersytecie Wrocławskim¹¹, które zmuszony był przerwać, ponieważ powołano go do służby w Wehrmachcie. Nie wiadomo, na jaki front został wysłany, nie wiadomo, czy pełnił funkcję

¹ http://www.diecezja.opole.pl/parafie/?numer=271&sekcja=parafie_search&SUBMIT=Wyberz, 5 lipca 2005 r.

² *Lothar Dudek, Karta personalna członków Zakonu Braci Mniejszych prowincji św. Jadwigi wypełniona 9 VI 1980 r.*, Archiwum Prowincji Świętej Jadwigi we Wrocławiu (dalej: APSJW), D II 72, bez sygn.

³ *Opinia dyrektora Collegium Seraphicum z 17 marca 1934 r. (Führungszeugnis für Anton Dudek)*, APSJW, DII 72, bez sygn.

⁴ O klasztorze w Borkach Wielkich por. B. KUROWSKI, *Franciszkanie Prowincji św. Jadwigi na Śląsku 1887–1939*, Wrocław 1997, s. 53–54.

⁵ *Lothar Dudek, Karta personalna.*

⁶ *Relatio authentica de suffragatione habita pro admissione ad Ordines minoris* z 18 czerwca 1937 r. Br. Lothar otrzymał 5 głosów pozytywnych na 5 głosujących, APSJW, D II 72, bez sygn.

⁷ *Relatio authentica de suffragatione habita pro admissione ad subdiaconatus* z 11 maja 1938 r. wszystkich 7 głosujących potwierdziło zdadność br. Lothara do przyjęcia tych święceń, APSJW, D II 72, bez sygn.

⁸ *Relatio authentica de suffragatione pro admissione ad vota sollemnia* z 22 lutego 1938 r. Wszystkich 4 głosujących uznało br. Dudka za zdadnego do złożenia ślubów wieczystych, APSJW, D II 72, bez sygn.

⁹ *Relatio authentica de suffragatione habita pro admissione ad Ordinem diaconatus suscipiendum* z 23 stycznia 1939 r. Na 5 głosujących wszyscy wypowiedzieli się za dopuszczeniem br. Lothara do święceń diakonatu, APSJW, D II 72, bez sygn.

¹⁰ *Relatio authentica de suffragatione habita pro admissione ad Ordinem presbyteratus suscipiendum* z 26 lutego 1940 r. Z dokumentu wynika, że z 8 głosujących 6 było za dopuszczeniem br. Lothara do święceń, zaś 2 osoby głosowały przeciwko, APSJW, D II 72, bez sygn.

¹¹ *Lothar Dudek, Karta personalna.*

kapelana wojskowego czy też był zwykłym żołnierzem, podobnie jak wielu śląskich franciszkanów, którzy walczyli i polegali w mundurach armii niemieckiej. W Archiwum Prowincji św. Jadwigi we Wrocławiu nie ma żadnych dokumentów na ten temat. Jest to zrozumiałe, ponieważ w warunkach powojennych zakonnik–weteran Wehrmachtu narażony byłby na dotkliwe represje ze strony władz państwowych z uwięzieniem i wysiedleniem do Niemiec włącznie. W zakonnym *dossier* o. Dudka znajduje się tylko lakoniczna notatka: „luty 1940 – czerwiec 1946 — wojna, szpital”¹². O. Lothar do końca swego życia w ogóle nie podejmował w rozmowach tematu swych przeżyć wojennych. Było to podyktowane jego traumatycznymi przeżyciami wojennymi a także, jak się wydaje, dość powszechną w owych czasach obawą zakonników m.in. przed agentami UB i SB funkcjonującymi w środowisku zakonnym. Wiadomo, że podczas działań wojennych został ciężko ranny, gdy samochód wojskowy, którym jechał, wpadł na minę. O. Dudek, wyrzucony siłą wybuchu z pojazdu, prawdopodobnie uznany za zabitego, został porzucony na drodze. Odnosił wtedy bardzo ciężką ranę prawej ręki — miała ona być amputowana w szpitalu polowym, jednak wobec sprzeciwu rannego lekarze odstąpili od tej operacji. Do końca życia o. Dudek wszystkie czynności kapłańskie wykonywał lewą ręką. Jedynie błogosławieństwa udzielał ręką prawą¹³.

Po zakończeniu kuracji szpitalnej o. Lothar kontynuował studia i zdawał egzaminy (lipiec 1946 r. – styczeń 1947 r.), po czym (do maja 1947 r.) pracował jako duszpasterz w parafiach Kryniczno i Wysoki Kościół (maj – sierpień 1947 r.).

W latach 1947–1948 o. Dudek sprawował funkcję prefekta niższego seminarium duchownego, zaś w latach 1948–1950 był jego rektorem i jednocześnie wykładowcą przedmiotów teologicznych¹⁴.

W latach 1950–1953 o. Dudek był magistrem kleryków, prefektem studiów i wykładowcą prawa kanonicznego w studium seminaryjnym, mieszczącym się także we franciszkańskim klasztorze we Wrocławiu-Karłowicach¹⁵. W latach 1953–1954 był jego gwardianem.

W 1954 r. o. Lothar został przeniesiony do starego klasztoru w centrum Kłodzka, który, odebrany franciszkanom podczas sekularyzacji w 1810 r., został przez nich odzyskany w 1915 r.¹⁶ Przebywając w tym domu do czerwca 1958 r., pełnił w nim

¹² *Tamże*.

¹³ *Relacja o. Tadeusza Słotwińskiego z klasztoru we Wrocławiu-Karłowicach*, 14 luty 2005 r., kase-ta z nagraniem w posiadaniu autora.

¹⁴ *Lothar Dudek, Karta personalna*. Niższe seminarium duchowne w klasztorze karłowickim otwarto w 1899 r. za zgodą władz saksońskiej Prowincji św. Krzyża, do której należały klasztory franciszkanów na Śląsku. Z powodu trudnych warunków lokalowych szkoła przyjęła w pierwszym roku istnienia tylko 13 uczniów; KUROWSKI, *dz. cyt.*, s. 36–37, 166–195.

¹⁵ *Lothar Dudek, Karta personalna*.

¹⁶ KUROWSKI, *dz. cyt.*, s. 78–79.

funkcje gwardiana (1954–1957), prefekta studiów i lektora prawa kanonicznego¹⁷, bowiem w klasztorze kłodzkim klerycy Prowincji św. Jadwigi odbywali także swe studia seminaryjne. W latach 1954–1997 tutaj właśnie funkcjonowało przeniesione z przyczyn politycznych z Wrocławia Wyższe Seminarium Duchowne Prowincji św. Jadwigi *Antonianum*¹⁸.

W czerwcu 1958 r. o. Lothar powrócił do klasztoru we Wrocławiu. Był tam gwardianem oraz prowadził wykłady z zakresu prawa kanonicznego.

W 1961 r. został przeniesiony do klasztoru w Nysie, gdzie pełnił analogiczne funkcje do 1967 r. W tym samym roku został mianowany wikariuszem Prowincji św. Jadwigi i jej archiwistą¹⁹. Cały czas kontynuował pracę dydaktyczną w Wyższym Seminarium Duchownym we Wrocławiu-Karłowicach.

W 1965 r. o. Dudek uzyskał od kard. Stefana Wyszyńskiego władzę poświęcania różańców, krzyży i medalików wraz z udzielaniem odpustów zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej²⁰. Wziął także udział w ogólnopolskim seminarium archiwistyki kościelnej, zorganizowanym przez Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w dniach 26–30 czerwca 1967 r.²¹

Jednocześnie o. Dudek wykonywał ważne misje wewnątrzzakonne zlecane przez Kurię Generalną Zakonu Braci Mniejszych w Rzymie. W 1968 r. przeprowadził na zlecenie generała zakonu o. Konstantyna Kozera wizytację kanoniczną franciszkańskiej Prowincji Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny z siedzibą w Katowicach-Panewnikach²².

Od 11 lutego 1969 r. o. Dudek pełnił funkcję kapelana w klasztorze Sióstr Franciszkanek Szpitalnych²³ w Odrzychowicach Kłodzkich.

W latach 1970–1979, przebywając w klasztorze kłodzkim, pełnił funkcje wikariusza prowincji (do 1973 r.), archiwisty i lektora prawa kanonicznego. Od 1976 do

¹⁷ *Lothar Dudek, Karta personalna.*

¹⁸ Historia franciszkańskiego WSD *Antonianum* — <http://www.franciszkanie.com/sem1.htm>, 9 lipca 2005 r.; por. też KUROWSKI, *dz. cyt.*, s. 195–218.

¹⁹ *Lothar Dudek, Karta personalna.*

²⁰ Zezwolenie nr 38/65/P podpisane przez Stefana kard. Wyszyńskiego dnia 5 czerwca 1965 r., APSJW, D II 72, bez sygn.

²¹ Zaświadczenie nr 11 o wzięciu przez o. Lothara Dudka udziału w ogólnopolskim seminarium archiwistyki kościelnej wydane przez kierownika Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy KUL w dniu 30 czerwca 1967 r., APSJW, D II 72, bez sygn.

²² Podziękowanie dla o. Lothara Dudka od o. Konstantyna Kozera, ministra generalnego Zakonu Braci Mniejszych, za dokonanie wizytacji Prowincji Wniebowzięcia NMP z 5 listopada 1968 r., APSJW, D II 72, bez sygn.; por. też dokument upoważniający do dokonania tejże wizytacji z 8 stycznia 1968 r., APSJW, D II 72, bez sygn.

²³ Pełna nazwa zgromadzenia: Zgromadzenie Sióstr Pielęgniarek Trzeciego Zakonu Regularnego Świętego Franciszka; por. http://salwatorianie.pl/miba/strony/s_szpitalne.htm, 10 lipca 2005 r.

1982 r. piastował urząd definitora²⁴ — jednocześnie będąc kapelanem sióstr w Ołdrzychowicach Kłodzkich²⁵.

Od 1979 r. do śmierci, która nastąpiła 4 lata później, o. Dudek w dalszym ciągu był kapelanem w klasztorze Sióstr Franciszkanek Szpitalnych w Ołdrzychowicach, pozostając jednocześnie pod ich fachową opieką medyczną²⁶, wykryto bowiem u niego szybko postępującą chorobę nowotworową podbrzusza²⁷.

Około Wielkanocy 1983 r., gdy jego stan zdrowia uległ znacznemu pogorszeniu, powrócił z Ołdrzychowic do klasztoru w Kłodzku, a po kilkunastu dniach, zgodnie ze swoim życzeniem, został przewieziony do szpitala w Trzebnicy, gdzie mógł jednocześnie pozostawać pod opieką sióstr z miejscowego klasztoru²⁸.

O. Lothar Dudek zmarł 25 maja 1983 r. o godz. 5.00 rano w wieku 71 lat²⁹. Zgodnie ze swoim życzeniem pochowany został na cmentarzu klasztorным sanktuarium na Górze Św. Anny³⁰.

Przełożony Prowincji św. Jadwigi w liście do rodziny zmarłego określał go między innymi jako wybitnego znawcę prawa kanonicznego, posiadającego duży autorytet wśród studentów oraz współbraci³¹.

O. Lothar nie pozostawił po sobie żadnych publikacji o charakterze naukowym. Jako wykładowca był bardzo dokładny — dbał o jakość swoich wykładów, przygotowując je wcześniej na piśmie (ich teksty zachowały się w Archiwum Prowincji św. Jadwigi — opierają się głównie na niezwykle popularnym w okresie powojennym podręczniku prawa kanonicznego autorstwa ks. Franciszka Bączkowicza³²)³³. Poprzez swoje doskonałe przygotowanie do każdego wykładu okazywał szacunek słuchaczom. Wielką kulturą osobistą i życzliwością zjednywał sobie studentów, współbraci zakonnych i osoby świeckie.

2. O. Dominik Krystian Kiesch (Kisz) OFM

Krystian Antoni Kisz urodził się 25 października 1933 r. w Gliwicach w rodzinie wielodzietnej³⁴. Jego ojciec, Leon KISZ, zecer, i matka, Anna Franciszka Kisz

²⁴ W zakonie franciszkańskim — członek zarządu prowincji.

²⁵ *Lothar Dudek, Karta personalna.*

²⁶ *Relacja o. Tadeusza Słotwińskiego.*

²⁷ *Tamże.*

²⁸ *Tamże.*

²⁹ Odpis skrócony aktu zgonu zgodny z treścią aktu zgonu nr 122/1983/I z 25 maja 1983 r., wystawiony przez kierownika USC w Trzebnicy, APSJW, D II 72, bez sygn.

³⁰ *List prowincjała o. Dominika Kiescha OFM do rodziny Zmarłego z 4 czerwca 1983 r., APSJW, D II 72, bez sygn.*

³¹ *Tamże.*

³² F. BĄCZKOWICZ, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. I–III, Opole 1958.

³³ *Relacja o. Tadeusza Słotwińskiego.*

³⁴ Odpis skrócony aktu urodzenia Krystiana Antoniego Kisz, wydany 19 września 1951 r. przez Urząd Stanu Cywilnego w Gliwicach do celów szkolnych, APSJW, D II 70, bez sygn.

z domu KLOSS, mieli 4 córki i 3 synów. Z rodziny tej wywodziło się dwóch kapłanów (Krystian Antoni, późniejszy o. Dominik, i jego brat, o. LEONHARD, jezuita) i jedna siostra zakonna³⁵

Mały Krystian Antoni został ochrzczony 7 listopada 1933 r.³⁶ W 1940 r. rozpoczął naukę w niemieckiej szkole powszechnej w Gliwicach. W 1944 r. uczęszczał do państwowego gimnazjum humanistycznego. W styczniu 1945 r. naukę przerwało przejście frontu. Bezpośrednio po wojnie Krystian pomagał matce w utrzymaniu licznej rodziny. Dopiero w 1946 r. mógł kontynuować naukę. Uczęszczał do VI klasy ośmioklasowej Publicznej Szkoły Podstawowej nr 7 w Gliwicach³⁷ Ukończył ją 26 czerwca 1948 r. Na świadectwie końcowym przeważają zdecydowanie oceny bardzo dobre i dobre — tylko przy historii i języku polskim widnieją oceny dostateczne³⁸.

W tym samym roku Krystian Kisz wstąpił do Małego Seminarium Zakonu O.O. Franciszkanów (*Collegium Seraphicum*) w Nysie³⁹. Przed przyjęciem do tej szkoły otrzymał opinię od swego proboszcza, ks. Haralda WEINERTA z parafii pw. św. Bartłomieja w Gliwicach. Duszpasterz napisał w niej:

Jako ministrant długoletni był wzorem dla drugich dając dobry przykład pobożności i pilności. Znając chłopca od samej młodości, mogę mu wystawić chlubne świadectwo. Mam przekonanie, że Krystian ma powołanie do stanu kapłańskiego⁴⁰.

Młodzieniec poczynił duże postępy w nauce. Na świadectwie z przedostatniej, IX klasy widnieją już same oceny bardzo dobre i dobre⁴¹.

Idąc za głosem powołania, 16 czerwca 1951 r. Krystian Kisz wstąpił do nowicjatu Prowincji św. Jadwigi w Borkach Wielkich⁴² i przyjął imię zakonne Dominik. W opinii, którą wystawił mu o. Bertold ALTANER, rektor nyskiego *Collegium Seraphicum*, czytamy:

Sprawowanie jego było wzorowe, pobożność zdrowa i budująca, postępy w nauce bardzo dobre. Z innej strony nic ujemnego nie słyszałem o nim. Kisz Kr(ystiana) polecam do nowicjatu kleryków i polecenie to potwierdzam przysięgą, własnoręcznym podpisem i pieczętką kolegium⁴³.

³⁵ Z przemówienia wygłoszonego na pogrzebie o. Dominika Kiescha 23 września 1991 r. na Górze Św. Anny przez przełożonego Prowincji św. Jadwigi o. Bazylego Iwanka, APSJW, D II 70, bez sygn.

³⁶ Odpis świadectwa chrztu Krystiana Antoniego Kisz z 19 września 1950 r., APSJW, D II 70, bez sygn.

³⁷ Życiorysy Krystiana Kisz pisane własnoręcznie 15 września 1950 r. i 15 kwietnia 1951 r., APSJW, D II 70, bez sygn.

³⁸ Świadectwo ukończenia szkoły powszechnej z 26 czerwca 1948 r. — Kisz Krystian, APSJW, D II 70, bez sygn.

³⁹ Życiorys napisany przez Krystiana Kisz 15 kwietnia 1951 r. i dołączony do prośby o przyjęcie do nowicjatu, APSJW, D II 70, bez sygn.

⁴⁰ *Testimonium morum* wystawione 22 czerwca 1948 r., APSJW, D II 70, bez sygn.

⁴¹ Świadectwo Krystiana Kisz z IX klasy *Collegium Seraphicum* w Nysie wystawione 15 czerwca 1950 r., APSJW, D II 70, bez sygn.

⁴² Z przemówienia na pogrzebie śp. o. Dominika Kiescha na Górze Św. Anny, APSJW, D II 70, bez sygn.

⁴³ *Testimonium* (Const. Gen. nr 33) z 1 czerwca 1951 r., APSJW, D II 70, bez sygn.

Po pierwszym kwartale formacji nowicjackiej o. Alard FUDALLA, magister nowicjatu, wystawił kolejną opinię o młodym kandydacie do życia zakonnego:

Dotychczas nie zawiódł, przeciwnie, dosyć dobrze się popisuje. Myślę, że nie zawiedzie nadal i osiągnie cel nowicjatu⁴⁴.

25 czerwca 1952 r. br. Dominik złożył pierwszą profesję czasową⁴⁵. W 1953 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego Prowincji św. Jadwigi we Wrocławiu. W następnym roku, wskutek trudności czynionych przez władze partyjno-państwowe, wspólnota seminaryjna została przeniesiona do Kłodzka⁴⁶. Tutaj też 19 lipca 1956 r. br. Dominik złożył profesję uroczystą⁴⁷ Tonsurę i cztery niższe święcenia przyjął w klasztorze panewnickim 5 lutego 1956 r. z rąk ks. bpa Bernarda CZAPLIŃSKIEGO⁴⁸. Święceń kapłańskich udzielił mu w katedrze wrocławskiej biskup pomocniczy archidiecezji wrocławskiej Andrzej WRONKA⁴⁹.

Bezpośrednio po święceniach, od marca do sierpnia 1958 r., o. Dominik pracował jako katecheta w Dusznikach Zdroju⁵⁰. Oddelegowany przez ówczesnego prowincjała o. Bertolda Altanera jesienią 1958 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego⁵¹. Będąc już studentem, musiał uzyskać świadectwo maturalne wymagane przez wyższe uczelnie.

Należy tutaj zauważyć, że w latach 1948–1957 uzyskiwanie świadectw dojrzałości przez absolwentów niższych seminariów duchownych było bardzo ograniczone przez władze oświatowe z przyczyn politycznych. Do roku szkolnego 1948/1949 przy większości niższych seminariów istniały średnie szkoły ogólnokształcące z uprawnieniami szkół państwowych, które organizowały dla alumnów egzaminy dojrzałości. W okresie późniejszym niższe (małe) seminaria funkcjonowały jako szkoły samoistne i nie posiadały już możliwości organizowania takich egzaminów⁵². Od roku szkolnego 1948/1949 absolwenci niższych seminariów mogli składać egzaminy eksternistyczne, zaś w latach 1953–1956 zostali zupełnie pozbawieni możliwości uzyskiwania świadectw dojrzałości w jakimkolwiek zorganizowanym trybie. Wobec tego rektorzy niższych seminariów organizowali wewnętrzne egzaminy maturalne, honorowane przez niektóre wyższe seminaria duchowne i — sporadycznie — przez

⁴⁴ *Frater Dominicus Kisz, Sprawozdanie kwartalne n. I o kleryku–nowicjuszu* (CC. GG. 53) z 16 września 1951 r., APSJW, D II 70, bez sygn.

⁴⁵ *Z przemówienia.*

⁴⁶ Patrz przypis 19.

⁴⁷ *Z przemówienia.*

⁴⁸ Zaświadczenie o przyjęciu tonsury i czterech niższych święceń wydane w Katowicach-Panewnikach 5 lutego 1956 r. przez ks. bpa Bernarda Czaplńskiego, APSJW, D II 70, bez sygn.

⁴⁹ Poświadczenie otrzymania święceń kapłańskich przez o. Dominika Krystiana Kisz OFM nr 8/58, APSJW, D II 70, bez daty wydania i sygn.

⁵⁰ Karta personalna członków Zakonu Braci Mniejszych Prowincji św. Jadwigi — Dominik Kiesch, APSJW, D II 70, bez daty i sygn.

⁵¹ *Z przemówienia pogrzebowego.*

⁵² A. MEZGLEWSKI, *Szkolnictwo wyznaniowe w Polsce w latach 1944–1980*, Lublin 2004, s. 188.

KUL, jednak pod warunkiem dostarczenia państwowego świadectwa maturalnego w określonym czasie⁵³. Od 1951 r. istniała możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości w liceach korespondencyjnych⁵⁴

O. Kisz skorzystał z obu tych możliwości. Przyjęty w poczet studentów KUL w 1958 r. bez matury państwowej, złożył z wynikiem pomyślnym egzamin dojrzałości dopiero 17 czerwca 1959 r. w Korespondencyjnym Liceum Ogólnokształcącym w Zamościu⁵⁵

O. Dominik był dobrym studentem. W roku akademickim 1959/1960, będąc studentem II roku prawa kanonicznego, uzyskał następujące oceny z egzaminów: *Ius publicum, de cultu divino* i *de magisterio, de ordine* (ks. prof. dr J. NOWICKI) — bardzo dobry; *de matrimonio* (ks. prof. dr J. RYBCZYK) i *de religiosis* (ks. prof. dr A. PETRANI) oraz *de bonis temporalibus* (ks. prof. dr P. PAŁKA) — także bardzo dobry. Z przedmiotów: *de personis principia gen.* (ks. prof. dr A. Petrani), *historia fontium et litteraturae iuris canonici* i *philosophia iuris* (ks. dr W. WÓJCIK) — oceny dobre. Egzamin z „Historii źródeł polskiego prawa kościelnego” (bp prof. dr P. KAŁWA) i „norm generalnych” o. Kisz zdał na ocenę dostateczną⁵⁶

Będąc studentem KUL, w latach 1958–1962 o. Dominik był członkiem konwentu na Górze Św. Anny⁵⁷.

16 grudnia 1961 r. uzyskał on w KUL dyplom ukończenia zaocznych studiów wyższych z zakresu prawa kanonicznego po przedstawieniu pracy magisterskiej na temat *Początki prawnej organizacji kościelnych zakładów dobroczynnych* (ocena pracy bardzo dobra) i po złożeniu egzaminu magisterskiego z wynikiem bardzo dobrym⁵⁸.

O. Kisz, za przyzwoleniem przełożonych zakonnych, zamierzał uwieńczyć swe studia kanonistyczne doktoratem. Jednak zamiaru tego nie udało się zrealizować. Tak oto mówił o tym prowincjał o. Bazyli Iwanek, wspominając o. Kiszę w dniu jego pogrzebu:

Wydarzeniem, które bezpośrednio zaważyło na dalszym biegu wypadków, była śmierć promotora. Były to czasy, kiedy KUL był przepełniony księżmi–studentami; wszystkie diecezje nadrabiały zaległości z czasów wojny i wysyłając swoich księży na studia, uzupełniały kadre profesorów — wykładowców dla seminariów duchownych. Profesorowie KUL-u mieli dosyć zajęć z własnymi studentami i nikomu nie zależało na przyjęciu studenta w połowie drogi. Dlatego starania i poszukiwania innego profesora nie odniosły

⁵³ *Tamże*, s. 190.

⁵⁴ *Tamże*, s. 189–190.

⁵⁵ Zaświadczenie Korespondencyjnego Liceum Ogólnokształcącego w Zamościu nr 95/59 z 17 czerwca 1959 r., APSJW, D II 70, bez sygn.

⁵⁶ Karta egzaminacyjna o. Krystiana Kiszę, rok akad. 1959/1960, Wydział Prawa Kanonicznego KUL, APSJW, D II 70, bez sygn.

⁵⁷ *Z przemówienia pogrzebowego*.

⁵⁸ Odpis dyplomu nr 114 z 3 kwietnia 1962 r., podpisany przez dziekana — ks. prof. dra P. Pałkę, APSJW, D II 70, bez sygn.

skutku. Zresztą Prowincja potrzebowała o. Dominika na rozlicznych odcinkach tak, że dla siebie nie miał wiele czasu (...) ⁵⁹

Nie udało się także bpi Alojzemu ORSZULIKOWI zatrudnić o. Kisza w sekretariacie Episkopatu Polski, mimo iż czynił energiczne starania w tym kierunku ⁶⁰.

Jeszcze w roku akademickim 1962/1963 o. Kisz rozpoczął we franciszkańskim Wyższym Seminarium Duchownym Prowincji św. Jadwigi w Kłodzku wykłady z teologii moralnej. Jako kanonista czynił to zastępczo wobec braku wykładowcy–moralisty. Nie mógł też objąć wykładów z prawa kanonicznego, gdyż te od lat z powodzeniem prowadził o. Lothar Dudek.

O. Dominik przez kolejne lata omawiał zatem kolejne traktaty z teologii moralnej, przeplatając je wznawianymi co kilka lat kursami prawa wyznaniowego ⁶¹. Po soborze watykańskim II, który przyniósł nowe spojrzenie na wiele dziedzin teologii, o. Kisz w swych wykładach chętnie poruszał aktualne problemy Kościoła. Nie ulegał jednak nowinkarstwu, nie rozdrabniał się w sprawach kwestionowanych, nie wdawał się w dyskusje i spory o szczegóły; uważał, że student powinien mieć jasny pogląd w sprawach zasadniczych i wyrobić sobie niezachwiany kręgosłup moralny ⁶².

Obok obowiązków profesora seminarium o. Kisz sprawował ważne funkcje w Prowincji św. Jadwigi. W latach 1962–1979, będąc afiliowanym do klasztoru w Kłodzku ⁶³, pełnił urzędy: wicerektora seminarium (1964–1967), przełożonego konwentu kłodzkiego (1970–1979) i definitora (1964–1970) ⁶⁴. W tym także czasie powrócił do wcześniejszej pisowni swego nazwiska rodzowego „Kiesch” ⁶⁵.

W czerwcu 1967 r. został mianowany przez prowincjała o. Fidelisa KŁOSA przewodniczącym zespołu mającego zmienić i unowocześnić używany w Prowincji św. Jadwigi modlitewnik franciszkański *Preces communes* (Modlitwy wspólne). Oprócz o. Dominika w pracach tych udział wzięli: o. gwardian Honoriusz PODLEŚKA, o. magister Kazimierz ZDRZAŁEK i o. wikariusz Ignacy SIKORA ⁶⁶.

⁵⁹ Z przemówienia pogrzebowego.

⁶⁰ Relacja o. Tadeusza Słotwińskiego.

⁶¹ Z przemówienia pogrzebowego.

⁶² Tamże.

⁶³ Karta personalna (...) — D. Kiesch.

⁶⁴ Tamże.

⁶⁵ W okresie powojennym na Śląsku władze partyjno-państwowe, działając m.in. w oparciu o wydany 10 listopada 1945 r. dekret o zmianie i ustalaniu imion i nazwisk (opublikowany w „Dzienniku Ustaw RP” z 16 grudnia 1945 r. stał się prawem obowiązującym), wywierały presję na osoby posiadające nazwiska o brzmieniu niepolskim celem wystąpienia o spolszczenie nazwisk i imion. Oporni mogli spodziewać się różnych szykan w szkole i miejscu pracy, do uznania za „popierających niemczyznę” włącznie. Na ten temat w: B. LINEK, *Polityka antyniemiecka na Górnym Śląsku w latach 1945–1950*, Opole 2000, s. 223–235.

⁶⁶ Nominacja na członka zespołu ds. odnowienia modlitewnika *Preces communes* z 15 czerwca 1967 r., APSJW, D II 70, bez sygn.

Gdy w maju 1983 r. zmarł o. Lothar, dotychczasowy wykładowca prawa kanonicznego, wykłady te objął, po 21 latach nauczania teologii moralnej, o. Dominik Kiesch. Jako że w tym właśnie 1983 r. został promulgowany nowy Kodeks Prawa Kanonicznego, wykłady kursowe musiały uwzględniać dogłębne studium nowej kodyfikacji⁶⁷

Od 9 sierpnia 1979 r. przez 9 lat o. Kiesch pełnił obowiązki prowincjała (jako następca o. B. Altanera, który zmarł 30 listopada 1987 r.⁶⁸), nie zaniedbując jednocześnie pracy dydaktycznej w wyższym seminarium w Kłodzku⁶⁹. Gdy 27 marca 1980 r. w związku z jubileuszem 500-lecia sanktuarium annogórskiego Ojciec Święty JAN PAWEŁ II podniósł kościół klasztorny na Górze Św. Anny do godności bazyliki mniejszej, o. Dominik zamieścił w „Wiadomościach Urzędowych Diecezji Opolskiej” artykuł, w którym szczegółowo objaśniał prawa i przywileje, przysługujące świątyniom odznaczonym tym tytułem⁷⁰. Przemawiał także do wiernych podczas uroczystości jubileuszowych 29 czerwca 1980 r. w Grocie Lurdzkiej⁷¹. Największym wyzwaniem, któremu musiał sprostać o. Kiesch podczas swej posługi prowincjałskiej, było przygotowanie wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II na Górze Św. Anny 21 czerwca 1983 r. O. Dominik powitał papieża podczas jego spotkania z franciszkanami w bazylice św. Anny i wręczył mu figurkę św. Franciszka, wykonaną specjalnie na tę okazję przez br. Jacka KOŚNEGO, zakonnego rzeźbiarza⁷². W tym też czasie Górę Św. Anny trzykrotnie odwiedzał generał Zakonu Braci Mniejszych o. John VAUGHN. Ponadto o. Dominik był organizatorem jubileuszu 750-lecia przybycia franciszkanów na Śląsk. Obchody uświetniło zaproszenie wszystkich trzech generałów zakonów franciszkańskich oraz spotkanie młodzieży franciszkańskiej trzech męskich rodzin zakonnych⁷³.

25 sierpnia 1988 r. następca o. Dominika na urzędzie prowincjałskim, o. Bazyli IWANEK, powierzył mu urząd gwardiana i kustosza sanktuarium annogórskiego⁷⁴.

W związku z przejściem na nową placówkę zakonną 26 września 1988 r. o. Kiesch zwrócił się do kard. Henryka GULBINOWICZA, arcybiskupa metropolity wrocławskiego, z prośbą o zwolnienie z obowiązków sędziego przy Metropolitalnym

⁶⁷ Z przemówienia pogrzebowego.

⁶⁸ A. HANICH, *Góra Świętej Anny — centrum pielgrzymkowe Śląska Opolskiego 1945–1999*, Opole 1999, s. 196.

⁶⁹ Karta personalna (...) — D. Kiesch.

⁷⁰ D. KIESCH, *Kościół św. Anny jako bazylika*, WUDO 38 (1980), nr 5, s. 175–179.

⁷¹ E.S. POLLOK, *Góra Św. Anny. Śląska świętość*, Żyrowa 2000, s. 217; por. też HANICH, *dz. cyt.*, s. 207–212.

⁷² HANICH, *dz. cyt.*, s. 233.

⁷³ Z przemówienia pogrzebowego.

⁷⁴ Dekret przeniesienia z 25 sierpnia 1988 r., APSJW, D II 70, bez sygn.; por. też zaświadczenie prowincjała o. Bazylego Iwanka z 30 listopada 1990 r. dot. sprawowania przez o. Dominika urzędu przełożonego (gwardiana) klasztoru annogórskiego, APSJW, D II 70, bez sygn.

Sądzie Duchownym we Wrocławiu i zwolnienie takie uzyskał od 1 października 1988 r.⁷⁵

3 października 1988 r. o. Dominik został także zwolniony z obowiązków członka komisji Synodu Wrocławskiego ds. życia konsekrowanego⁷⁶.

Jako gwardian na Górze Św. Anny o. Dominik podejmował także ważne dla zakonu zadania ponadprovincialne. Był delegatem franciszkańskiej Konferencji Zachodniosłowiańskiej⁷⁷ w sprawie misji brazylijskich⁷⁸, sprawował funkcję wizytatora generalnego w sąsiedniej Prowincji Matki Bożej Anielskiej⁷⁹

To właśnie o. Kiesch jako kustosz annogórskiego sanktuarium odprawił 4 czerwca 1989 r. pierwszą w Polsce i na Śląsku Mszę św. w języku niemieckim dla ludności śląskiej „czującej po niemiecku”⁸⁰. Od tego czasu takie Msze św. stały się czymś zupełnie naturalnym w większości parafii Opolszczyzny.

Był także delegatem generalnym ds. utworzenia piątej prowincji Zakonu Braci Mniejszych w Polsce⁸¹. Wielkie to dzieło udało się o. Kieschowi doprowadzić do końca. Nowa Prowincja, św. Franciszka z Asyżu z siedzibą w Poznaniu, została powołana do życia 19 marca 1991 r. decyzją generała zakonu o. Johna Vaughna. Swym zasięgiem terytorialnym objęła Wielkopolskę, Kujawy, Pomorze i Warmię⁸². W momencie jej powstania o. Dominik cierpiał już od około 2 lat na zaawansowaną chorobę nowotworową.

10 marca 1991 r. w klasztorze na Górze Św. Anny sporządził testament następującej treści:

Ja, Krystian Dominik Kiesch, urodzony 25 października 1933 r. w Gliwicach, syn Oskara i Anny z domu Kloss, profes wieczysty w Zakonie Braci Mniejszych, noszący imię zakonne Dominik, będąc w pełni sił umysłowych i fizycznych oświadczam, że w konsekencji złożonej przeze mnie profesji wieczystej dnia 19 lipca 1956 r. wszystko, co nabyłem po złożeniu tej profesji własnym wysiłkiem lub ze względu na Zakon, nabył Zakon Braci Mniejszych. Stąd na wypadek mojej śmierci ustanawiam Zakon Braci Mniejszych

⁷⁵ Pismo kard. Henryka Gulbinowicza do o. Kiswa z 30 września 1988 r., nr 3967/88, APSJW, D II 70, bez sygn.

⁷⁶ Pismo kard. Henryka Gulbinowicza do o. Kiswa z 3 października 1988 r., APSJW, D II 70, bez sygn.

⁷⁷ *Konferencja Zachodniosłowiańska OFM*, <http://www.bernardyni.ofm.pl/zakon/prows.htm>, 16 lipca 2005 r.

⁷⁸ *Z przemówienia pogrzebowego*.

⁷⁹ *O. Dominik Krystian Kiesch (1933–1991). Wspomnienie oprac. przez o. Ireneusza Bednarka, sekretarza, kronikarza i archiwistę Prowincji św. Jadwigi*, APSJW, D II 70, bez sygn.

⁸⁰ HANICH, dz. cyt., s. 185.

⁸¹ Dekret generała Zakonu Braci Mniejszych o. Johna Vaughna z 17 lutego 1990 r., powołujący o. Dominika Kiswa na delegata generalnego do przeprowadzenia rozmów z przedstawicielami prowincji polskich na temat utworzenia w Polsce V prowincji franciszkańskiej, APSJW, D II 70, bez sygn.

⁸² *Historia prowincji św. Franciszka z Asyżu*, <http://www.franciszkanie.net/franciszkanie.php?id=3>, 16 lipca 2005 r.

Prowincji św. Jadwigi we Wrocławiu ul. J. Kasprowicza 26 jedynym i wyłącznym spadkobiercą. O. Dominik Krystian Kiesch⁸³.

O. Kiesch zmarł po długich cierpieniach 19 września 1991 r. — w dniu, w którym miał przekazać zarząd konwentem nowemu gwardianowi, o. Andrzejowi WALKO. Krótco przed śmiercią wyznał:

Życie było piękne. Dziękuję Bogu, że mogę umierać na Górze Św. Anny. Nie boję się śmierci, bo idę w ramiona Ojca⁸⁴

O. Dominik został pochowany na cmentarzu zakonnym na Górze Św. Anny 23 września 1991 r. w obecności matki, rodziny i przy licznych udziale współbraci zakonnych, duchowieństwa diecezjalnego i wiernych⁸⁵.

3. O. Adolf Paweł Ledwolorz OFM

Paweł Ledwolorz urodził się 10 stycznia 1892 r. w Dobrzenu Wielkim koło Opola. Ojcem jego był Robert LEDWOLORZ, matką zaś Rozalia z domu GAŚIOR⁸⁶. Mały Paweł został ochrzczony 13 stycznia 1892 r. w miejscowym kościele parafialnym⁸⁷. Rodzina Ledwolorzów niebawem wyprowadziła się do Chróścic⁸⁸, gdzie Paweł uczęszczał do szkoły powszechnej. Podczas nauki uzyskiwał oceny dobre i bardzo dobre⁸⁹. Następnie kształcił się w gimnazjum w Paczkowie, które ukończył 20 maja 1914 r.⁹⁰ Uzyskawszy od kard. Georga KOPPA wymagane podówczas przez prawo kościelne zezwolenie⁹¹, wstąpił 6 listopada 1911 r. we Wrocławiu-Karłowicach do Zakonu Braci Mniejszych Prowincji św. Jadwigi. Po roku, 7 listopada 1912 r. złożył śluby czasowe⁹², przyjmując imię zakonne Adolf. Śluby zwyczajne, czyli proste (*professio simplex*), złożył 10 kwietnia 1920 r., zaś święcenia kapłańskie otrzymał 19 czerwca 1921 r.⁹³

⁸³ Własnoręczny testament o. Dominika spisany 10 marca 1991 r. na Górze Św. Anny, APSJW, D II 70, bez sygn.

⁸⁴ *Wspomnienia oprac. przez o. Ireneusza Bednarka.*

⁸⁵ *Tamże.*

⁸⁶ Odpis metryki urodzenia Paula Ledwolorza z 8 stycznia 1912 r., APSJW, D II 46, bez sygn.; por. też L.M. BELLO, *Schematismus Totius Ordinis Fratrum Minorum*, bmrw, s. 477.

⁸⁷ Świadcstwo chrztu z 20 kwietnia 1906 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

⁸⁸ R. SCHEITZA, *Kronika parafii Dobrzeń Wielki*, Dobrzeń Wielki 1995, s. 86.

⁸⁹ Świadcstwo szkolne (*Schulzeugnis*) P. Ledwolorza ze szkoły w Chróścicach z 31 marca 1906 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

⁹⁰ Świadcstwo gimnazjalne (*Zeugniz der Reife*) z 20 marca 1914 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

⁹¹ *Litterae testimoniales pro Regularibus* nr 9140 z 25 października 1911 (?) r., APSJW, D II 46, bez sygn.

⁹² BELLO, *dz. cyt.*, s. 477; por. też *Karta personalna fr. Adolfa Ledwolorza*, APSJW, D II 46, bez sygn.

⁹³ Świadcstwo udzielonych święceń prezbiteratu wystawione przez kard. Adolfa Bertrama 19 czerwca 1921 r., APSJW, D II 46, bez sygn.; por. też SCHEITZA, *dz. cyt.*, s. 86.

Od września 1919 r. o. Adolf przebywał w klasztorze we wrocławskich Karłowicach jako student teologii w Uniwersytecie Wrocławskim. W czasie studiów przez pewien czas był członkiem konwentu św. Idziego Opata, położonego w sąsiedztwie katedry na wrocławskim Ostrowie Tumskim⁹⁴. Po ukończeniu studiów pełnił funkcje m.in. lektora teologii⁹⁵ oraz magistra nowicjuszy i braci kleryków w klasztorze karłowickim⁹⁶. Jednocześnie przygotowywał rozprawę doktorską⁹⁷ zatytułowaną *Die das Ordensrecht betreffenden Vorschläge anlässlich des Vatikanischen Konzils und der Codex I. C.*, którą obronił w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego w 1924 r.⁹⁸

O. Ledwolorz, pracując jako wykładowca teologii w franciszkańskim seminarium duchownym w Karłowicach, sprawował jednocześnie funkcję spowiednika w różnych wrocławskich klasztorach żeńskich. M.in. 30 listopada 1925 r. uzyskał od kard. BERTRAMA jurysdykcję do spowiadania w klasztorze sióstr marianek przy ówczesnej *Gräbschenerstrasse 111*⁹⁹, zaś 10 grudnia tegoż roku został mianowany spowiednikiem sióstr elżbietanek, mieszkających przy tej samej ulicy¹⁰⁰. 12 grudnia 1928 r. o. Adolf został powtórnie mianowany spowiednikiem elżbietańskim¹⁰¹, 8 lipca 1930 r. uzyskał jurysdykcję do spowiadania sióstr boromeuszek w ich konwencie przy dawnej *Gabitzstrasse 18*¹⁰², 27 czerwca 1932 r. został spowiednikiem sióstr szarytek przy ówczesnym *Schiesswerderplatz 20/22*¹⁰³, a 3 czerwca 1933 r. — sióstr urszulanek we Wrocławiu-Karłowicach¹⁰⁴. Na Kapitułe Prowincjalnej, która odbyła się 11 października 1930 r. w klasztorze karłowickim, o. Adolf został mianowany egzaminatorem dla kandydatów do zakonu¹⁰⁵.

W tym czasie w łonie Kurii Generalnej Zakonu Braci Mniejszych w Rzymie narodził się zamiysł ściągnięcia o. Adolfa, jako świetnie zapowiadającego się kanonisty,

⁹⁴ E. SCHIPROWSKI (red.), *Die schlesische Franziskanerprovinz im Jahre 1941*, Breslau 1943, s. 45; por. też KUROWSKI, *dz. cyt.*, s. 29–30.

⁹⁵ SCHEITZA, *dz. cyt.*, s. 86; por. też *Karta personalna fr. Adolfa Ledwolorza*.

⁹⁶ SCHIPROWSKI (red.), *dz. cyt.*, s. 48.

⁹⁷ Notatka urzędowa w sprawie egzaminu poprzedzającego obronę doktoratu z 9 listopada 1923 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

⁹⁸ BELLO, *dz. cyt.*, s. 456.

⁹⁹ Dokument wrocławskiej kurii biskupiej nr G.K. 7931 z 30 listopada 1925 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

¹⁰⁰ Dokument wrocławskiej kurii biskupiej nr G.K. 7976 z 10 grudnia 1925 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

¹⁰¹ Dokument wrocławskiej kurii biskupiej nr G.K. 8311 z 12 grudnia 1928 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

¹⁰² Dokument wrocławskiej kurii biskupiej nr G.K. 3878 z 8 lipca 1930 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

¹⁰³ Dokument wrocławskiej kurii biskupiej nr G.K. 4239 z 27 czerwca 1932 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

¹⁰⁴ Dokument wrocławskiej kurii biskupiej nr G.K. 3360 z 3 czerwca 1933 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

¹⁰⁵ *Das Provinzkapitel vom 11. Oktober 1930*, w: SCHIPROWSKI (red.), *dz. cyt.*, s. 64.

do pracy naukowo-dydaktycznej w *Pontificium Ateneum Antonianum* — franciszkańskim wyższym zakładzie naukowym funkcjonującym w Wiecznym Mieście od końca XIX w.¹⁰⁶

Nie było to po myśli przełożonych Prowincji św. Jadwigi, którzy pragnęli, aby o. Ledwolorz pracował raczej dla dobra prowincji i kontynuował wykłady teologiczne w seminarium duchownym i w Uniwersytecie Wrocławskim, tym bardziej, że był jednym z nielicznych wykładowców „utrakwistów”, którzy posługiwali się biegle w mowie i piśmie zarówno językiem niemieckim, jak i polskim¹⁰⁷

Zabiegi franciszkanów śląskich okazały się jednak nieskuteczne wobec zdecydowanej woli wyższych przełożonych i jesienią 1933 r. o. Adolf uzyskał *munus docendi* w Fakultecie Prawa *Antonianum*¹⁰⁸. Przez następną ćwierć wieku, do 1958 r., wykładał tam kanony księgi trzeciej Kodeksu Prawa Kanonicznego (*De rebus*), a w latach 1934–1963 normy prawa o zakonnikach (*De religiosis*). W latach 1934–1941 o. Ledwolorz prowadził także zajęcia z prawa o sakramentach (*De baptismo, confirmatione, SS. Eucharystia, poenitentia*), w latach 1933–1940 wykładał elementy prawa cywilnego, przez rok (1940–1941) objaśniał instytucje prawa rzymskiego¹⁰⁹, historię stosunków Państwo – Kościół (1938–1939) oraz problematykę *de dimissione religiosorum* (1940–1941) i *de associationibus in genere et in specie* (1953–1954). Przez dwadzieścia dwa lata prowadził wykłady z prawa partykularnego Zakonu Braci Mniejszych (1942–1964)¹¹⁰. Ponadto w latach 1954–1958, 1961–1962, 1963–1964 nauczał o stowarzyszeniach kościelnych, a w latach 1939–1940 prowadził ćwiczenia praktyczne¹¹¹. W latach 1934–1935 i 1938–1941¹¹² w Fakultecie Teologicznym (sekcja teologii moralnej) o. Adolf Ledwolorz wykładał *De Sacramentis*, zaś w Instytucie Pedagogicznym prowadził wykład kursowy z prawa kanonicznego w latach 1952–1953¹¹³

O. Ledwolorz już po pięciu latach pracy w *Ateneum* (1938 r.) uzyskał tytuł profesora zwyczajnego prawa kanonicznego¹¹⁴. Nie unikał też absorbującej pracy organizacyjnej zarówno w uczelni, jak i poza nią.

W latach 1936–1943 o. Adolf pełnił funkcję dziekana Fakultetu Prawa Kanonicznego, zaś w latach 1942–1943 dodatkowo pełnił urząd proprefekta studiów w tymże

¹⁰⁶ Por. <http://www.antonianum.ofm.org/>, 23 lipca 2005 r.

¹⁰⁷ *Prośba o. Prowincjała o pozostawienie o. Ledwolorza w Prowincji św. Jadwigi*, skierowana do o. generała zakonu 9 września 1933 r. APSJW, D II 46, bez sygn.

¹⁰⁸ *De lectoribus Facultatis (Iuris Canonici)*, w: *Pontificium Athenaeum Antonianum ab origine ad praesens* (pr. zbiorowa), Frascati 1970, s. 157.

¹⁰⁹ *De disciplinae Facultatis Iuris Canonici*, w: *Pontificium Athenaeum Antonianum*, s. 640–641.

¹¹⁰ *Tamże*.

¹¹¹ *Tamże*, s. 642.

¹¹² *Tamże*, s. 634.

¹¹³ *Tamże*, s. 643.

¹¹⁴ *Tamże*, s. 456.

fakultecie¹¹⁵. Od 1943 r. przez kolejne cztery lata o. Ledwolorz piastował urząd rektora *Ateneum*, by w latach 1947–1953 po raz kolejny pełnić funkcję dziekana Fakultetu Prawa. W latach 1953–1956 o. Adolf był prefektem studiów, a od 1956 do 1959 r. po raz czwarty sprawował urząd dziekański¹¹⁶.

Wiosną 1944 r. o. Ledwolorz jako rektor papieskiego *Ateneum Antonianum* zainicjował wydawanie ważnego czasopisma naukowego *Studia Antoniana*, w którym publikowali swe artykuły kanonistyczne najlepsi studenci *Ateneum*¹¹⁷.

O. Adolf, będąc wybitnym znawcą prawa kanonicznego, pełnił także ważne i prestiżowe funkcje w najwyższych urządach Stolicy Apostolskiej. Pracując w Kongregacji Dyscypliny Sakramentów, był komisarzem delegowanym zajmującym się nadzorem nad trybunałami kościelnymi w zakresie orzekania przez nie w sprawach małżeńskich¹¹⁸. Był konsultorem Kongregacji Soboru¹¹⁹ i Papieskiej Komisji ds. Autentycznej Interpretacji Tekstów Prawnych¹²⁰, a także jednym z ekspertów *Vaticanium II* oraz pełnił funkcję konsultora Papieskiej Komisji ds. Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego¹²¹.

Jako członek Komisji ds. Dyscypliny Sakramentów brał udział w pracach papieskiej komisji przygotowującej sobór watykański II¹²², m.in. opracowując wraz z o. P.R. ZAVALLONIM (*commisarius pro Sacra Ordinatione*) *questio V* do dokumentu *De sacerdotibus qui defecerunt*¹²³.

11 listopada 1953 r. o. Ledwolorz został ustanowiony przez o. Augustyna SEPÍŃSKIEGO, generała franciszkanów, członkiem zespołu (wraz z o. Vitomirem JELICICIEM, o. Pacyfikiem CAPOBIANCO i o. Gwidonem BRISEBOIS) mającego dokonać rewizji tekstu konstytucji zakonnych w części dotyczącej urzędów wizytatora generalnego i przewodniczącego kapituły prowincjalnej¹²⁴.

Do wszystkich wyżej wymienionych funkcji pełnionych przez o. Adolfa Ledwolorza dołączyć należy godność definitora generalnego, którą piastował w macierzystym Zakonie Braci Mniejszych¹²⁵ od 1957 do 1963 r.¹²⁶

¹¹⁵ *Tamże*, s. 62.

¹¹⁶ *Tamże*, s. 63, 157, 669–671.

¹¹⁷ *Tamże*, s. 73.

¹¹⁸ *Tamże*, s. 403.

¹¹⁹ *Tamże*, s. 404.

¹²⁰ *Tamże*, s. 407.

¹²¹ *Tamże*, s. 407; por. też *Acta Ordinis Fratrum Minorum* (dalej: *Acta OFM*), t. LXXXIII, iulii–augusti 1964, z. IV, s. 394.

¹²² *De disciplinae Facultatis Iuris Canonici*, s. 407, 476–477.

¹²³ *Tamże*, s. 477; por. też *Pontifica Commissio de sacramentis praeparatoria Concilii Vaticani II*, Prot. N. 716 (*sub secreto*), *Quaestio V, De sacerdotibus qui defecerunt*, Rev. mo P. Adolfo Ledwolorz OFM Relatore, Rome 1962 (Zavalloni, pp. 21–52; Ledwolorz, pp. 63–73).

¹²⁴ Dekret o. Augustyna Sepińskiego, ministra generalnego OFM nr 386 z 11 listopada 1953 r., APSJW, D II 46, bez sygn.

¹²⁵ *Professori ed alunni al Governo dell'Ordine*, w: *Pontificium Athenaeum Antonianum*, s. 411.

¹²⁶ *Acta OFM*, t. LXXXIV, ianuarii–februarii 1965, varia, s. 45.

10 stycznia 1962 r. o. Adolf obchodził w gronie rzymskich współpracowników i przyjaciół jubileusz 50-lecia życia zakonnego¹²⁷ 25 kwietnia 1963 r. wysłannik rządu Republiki Federalnej Niemiec wręczył mu odznaczenie *Magna crux meritorum* (*Das grosse Verdienstkreuz des Verdienstordens der Bundesrepublik Deutschland*)¹²⁸.

W 1964 r. o. Ledwolorz zakończył prowadzenie wykładów w *Pontificium Aethnaeum Antonianum*¹²⁹. Podczas sesji Soboru Watykańskiego II pracowicie stenografował przebieg obrad¹³⁰.

27 sierpnia 1973 r. o. Adolf zmarł po długiej chorobie w infirmerii Kolegium św. Antoniego w Rzymie w wieku 81 lat, w 61 roku życia zakonnego i 52 kapłaństwa. Przyczyną śmierci była rozedma płuc¹³¹

Bibliografia opublikowanych prac o. Adolfa Ledwolorza obejmuje następujące pozycje:

1. *Die das Ordensrecht betreffenden Vorschläge anlässlich des Vatikanischen Konzils und der Codex I. C.*, Breslau 1924 (*pars dissertationis doctoralis*).
2. *Bestimmungen f. das „Heilige Jahr“ 1925*, „Franziskusbote” 2 (1925), s. 22–23, 49–52, 98–99.
3. *Die Gewinnung des Portiunkula-Ablasses nach den neuesten Bestimmungen*, „Schlesisches Pastoralblatt” (Breslau 1925), s. 102–104 oraz „Franziskusbote” 2 (1925), s. 140–143.
4. *Kirchenrechtliches über unsere Ordenfaste*, „Seraphische Warte” 8 (1929), s. 12–18.
5. *Kirchenrechtlichen Normen über die Wiederaufnahme abgefallener Katholiken*, „Seraphische Warte” 10 (1931), s. 135–141.
6. *Die Bestimmungen des Codex I. C. und unserer Generalkonstitutionen über den fugitivus in unserem Orden*, „Seraphische Warte” 11 (1932), s. 49–59.
7. *De Superiorum potestate dispensandi in iure particulari OFM*, „Antonianum” 13 (1938), s. 33–58.
8. *De confessione sacramentali in Ordine nostro*, w: *Acta OFM* (1941), s. 218–222; (1942), s. 45–50.
9. *De relatione inter Ecclesiam et Statum*, „Antonianum” 20 (1945), s. 427–438.
10. *De regularium privilegiis recipiendi sacros Ordines extra tempora et non servatis interstitiis*, „Antonianum” 20 (1945), s. 427–438.

¹²⁷ Acta OFM, t. LXXXI, martii–aprilis 1962, varia, s. 123.

¹²⁸ Acta OFM, t. LXXXII, iulii–augusti 1963, z. IV, s. 264.

¹²⁹ *Relacja o. Tadeusza Stotwińskiego OFM* z 16 grudnia 2004 r.; tekst relacji w posiadaniu autora.

¹³⁰ *Relacja ustna br. Sebastiana Koźlika OFM, furtiana klasztoru na Górze Św. Anny*, z 26 sierpnia 2005 r.

¹³¹ *Fr. Adolfus Ledwolorz [...] obiit [...] post longam infirmitatem ex edemate pulmonari*, Księga zmarłych, w: *Acta OFM*, t. XCII, novembris–decembris 1973, z. IV, s. 432.

11. *Illegitimität und Irregularität als Hindernisse für die Bestellung zu bestimmten Obernämtern in Klösterlichen Genossenschaften*, „Ephemerides Iuris Canonici” 2 (1946), s. 250–267.
12. *Collegio ecclesiastico, Comunita religiosa*, w: *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano 1948–1954.
13. *Adnotationes ad Litteras Apostolicas „Ad Evangelii rationem”*, „Monitor Ecclesiasticus” (1954), s. 379–388.
14. *De dominio bonorum quae associationibus approbatis seu in personam moralem non evectis traduntur*, „Analecta Gregoriana”, t. LXIX, ser. fac. i. c., n. 4, Roma 1955, s. 181–189.
15. *De potestate Superiorum OFM dispensandi a legibus Constitutionum Ordinis*, „Antonianum” 30 (1955), s. 245–256.

4. O. Andrzej Wincenty Bolczyk OFM

Wincenty Bolczyk (po wstąpieniu do zakonu przybrał imię Andrzej) urodził się 24 kwietnia 1863 r. w Kłodnicy¹³² w wielodzietnej rodzinie śląskiej, która wydała m.in. trzech kapłanów i dwie siostry zakonne. Jego ojcem był Wincenty, mistrz ceglarski, matką zaś Rozalia z domu HANT¹³³. Pragnąc wstąpić do Zakonu Braci Mniejszych, uczęszczał do szkoły klasztornej na Górze Św. Anny, gdy zaś ta została zlikwidowana wskutek *Kulturkampfu* w 1875 r., kontynuował naukę w holenderskim Herreveld¹³⁴ i tam 4 października 1878 r. przyjął habit Zakonu Braci Mniejszych Rekolektów w prowincji saksońskiej Świętego Krzyża¹³⁵ 31 grudnia 1882 r. złożył profesję uroczystą¹³⁶, a święcenia kapłańskie przyjął 30 października 1888 r.¹³⁷

W latach 1888–1892 odbył studia specjalistyczne kanonistyczno-teologiczne w *Pontificium Athenaeum Antonianum* w Rzymie, uzyskując tytuł doktora teologii i obojga praw¹³⁸. Od 1893 do 1896 r. przebywał w klasztorze Hardenberg-Neviges i pełnił funkcję stałego duszpasterza Polaków w dekanacie Essen, gdzie jednak popadał w częste konflikty z rodzącym się wśród tamtejszych Polaków ruchem naro-

¹³² Obecnie jest to dzielnica miasta Kędzierzyn-Koźle.

¹³³ Archiwum parafii pw. świętych Zygmunta i Jadwigi Śląskiej w Kędzierzynie-Koźlu, księga chrztów z 1863 r., nr 100, k. 383; por. też A.J. SZTEINKE, *Polscy bracia mniejsi w służbie Ziemi Świętej 1342–1995*, Poznań 1999, s. 54; A. BROŻEK, *Bolczyk Wincenty Andrzej OFM (1863–1942)*, w: M. PATER (red.), *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, Katowice 1996, s. 40.

¹³⁴ A.J. Szeinke podaje błędnie: *Herrenveld*.

¹³⁵ SZTEINKE, dz. cyt., s. 54.

¹³⁶ BROŻEK, dz. cyt., s. 40.

¹³⁷ I. BEDNAREK, *O. Andrzej (Wincenty) Bolczyk*, w: F. KŁOSA (red.), *Nekrolog Prowincji św. Jadwigi w Polsce*, bmgw, APSJW, D II 81.

¹³⁸ SZTEINKE, dz. cyt., s. 54; KUROWSKI, dz. cyt., s. 215.

dowym. Sam o. Bolczyk skłaniał się ku Partii Centrum¹³⁹ A. BROŻEK podaje, iż w 1890 r. o. Andrzej przebywał w jednym z klasztorów w Turynii, zaś w rok później był członkiem konwentu na Górze Św. Anny¹⁴⁰ Inni biografowie nie wspominają o tym, podobnie jak *Nekrolog Prowincji św. Jadwigi w Polsce*, redagowany przez o. Fidelisa KŁOŚĘ OFM.

W 1896 r. o. Bolczyk został przeniesiony do klasztoru annogórskiego, gdzie w roku następnym wydał popularny modlitewnik kalwaryjski *Pobożny pielgrzym. Przewodnik dla pielgrzymujących na Górę Świętej Anny i do innych miejsc duchownych*, który oprócz edycji polskiej (1897) doczekał się również dwóch niemieckich (1899, 1903), oraz *Książkę zawierającą wszystkie stacje Drogi Krzyżowej (...) na Kalwarii św. Anny* (Góra Św. Anny 1902, 1906, 1919). Z tego okresu pochodzi także dziełko *Pobożne stowarzyszenia ustawicznej Drogi Krzyżowej i nabożeństwo Drogi Krzyżowej* (Góra Św. Anny 1900).

3 października 1897 r. o. Andrzej wraz z ojcami: Alardem WIERTELORZEM i Ottonem KAUDEWITZEM oraz z ośmioma klerykami teologii przybyli do klasztoru we wrocławskich Karłowicach, aby wspólnie utworzyć wyższe seminarium duchowne¹⁴¹ O. Bolczyk pełnił w nim funkcję wykładowcy teologii moralnej i dogmatycznej oraz prawa kanonicznego¹⁴². Współdziałał także w przekształceniu komisariatu wrocławskiego w kustodię św. Jadwigi¹⁴³, a w dalszej perspektywie w samodzielną prowincję Zakonu Braci Mniejszych. W 1899 r. ponownie przez krótki czas był członkiem konwentu annogórskiego, by już w rok później otrzymać skierowanie do Ehrenstein, potem zaś do Prudnika (1902) i Panewnik (1904–1905). W dwóch ostatnich klasztorach o. Bolczyk pracował jako spowiednik i kaznodzieja¹⁴⁴. O. A.J. SZTEINKE przedłużył pobyt o. Andrzeja w klasztorze św. Antoniego w Karłowicach do 1904 r., nie wspominając o wcześniejszej powtórnej obediencji na Górze Św. Anny, w Ehrenstein i Prudniku-Lesie¹⁴⁵

Pod koniec 1904 r. o. Andrzej Bolczyk został przeniesiony do nowego konwentu w Panewnikach koło Katowic. Wkrótce zainicjował tu budowę grotty „podobnej we wszystkich szczegółach” do grotty w Lourdes. W ten sposób franciszkanie chcieli uczcić jubileusz pięćdziesięciolecia ogłoszenia przez papieża PIUSA IX dogmatu

¹³⁹ *Tamże*; BROŻEK, *dz. cyt.*, s. 40; A. NADOLNY, *Polskie duszpasterstwo w Zagłębiu Ruhry (1871–1894)*, SPelp 12 (1981), s. 257, 262–263, 273, 313.

¹⁴⁰ BROŻEK, *dz. cyt.*, s. 40.

¹⁴¹ KUROWSKI, *dz. cyt.*, s. 36; por. *Die Schlesische Franziskanerprovinz zur heiligen Hedwig 1902–1907*, Breslau 1927, s. 11–12.

¹⁴² BEDNAREK, *dz. cyt.*; BROŻEK, *dz. cyt.*, s. 40; SZTEINKE, *dz. cyt.*, s. 54, KUROWSKI, *dz. cyt.*, s. 195–196, 208.

¹⁴³ KUROWSKI, *dz. cyt.*, s. 31–60.

¹⁴⁴ BEDNAREK, *dz. cyt.*

¹⁴⁵ SZTEINKE, *dz. cyt.*, s. 54.

o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny¹⁴⁶. Dzięki staraniu o. Bolczyka, mimo przeszkód technicznych 27 sierpnia 1905 r. grotę została poświęcona przy licznym udziale wiernych¹⁴⁷. Wcześniej o. Andrzej zainspirował do budowy podobnej grotki franciszkanów z klasztoru św. Józefa w Prudniku-Lesie. Została ona poświęcona 1 maja 1904 r.¹⁴⁸

O. Andrzej Bolczyk był osobą znaną w sferach gospodarczych Górnego Śląska. Ceniono jego doskonale wykształcenie prawnicze, żywą inteligencję i zdecydowanie propolską postawę oraz siłę charakteru i odwagę cywilną. M.in. z powodzeniem działał wraz z przemysłowcami górnośląskimi przeciwko ekspansji niemieckiego koncernu węglowego *Sluciusa* na terenie Galicji¹⁴⁹

W styczniu 1903 r. o. Bolczyk nieszczęśliwie dla siebie wszedł w ostry konflikt z ordynariuszem wrocławskim kard. KOPPEM i swoimi przełożonymi zakonnymi. O. Bernard Błażej KUROWSKI OFM pisze:

Istota konfliktu polegała na naruszeniu zakresu kompetencji przynależnych do hierarchii diecezjalnego, a sam spór objął nie tylko władze zakonne i kard. Koppa, ale przybrał charakter ogólnokościelny. Nieporozumienie powstało w 1903 r. w chwili, kiedy o. Andrzej bez porozumienia z władzami zakonnymi i diecezjalnymi rozpoczął wydawanie w języku polskim „Posłańca św. Franciszka” — czasopisma przeznaczonego dla śląskich tercjarzy. Postępowaniem swym nie podporządkował się rozporządzeniu z dnia 3 lipca 1899 r., w którym kuria wrocławska zobowiązywała wydawców wszelkich druków modlitewników i czasopism ukazujących się na terenie diecezji i delegatur do podjęcia starań o uzyskanie aprobaty kardynała. Działania o. Andrzeja nie były również zgodne z konstytucjami zakonnymi, bowiem egzemplarz czasopisma przesłany do kard. Koppa nie posiadał zezwolenia na ukazywanie się wydanego przez przełożonych zakonnych. Na dodatek przedstawiony do aprobaty numer „Posłańca” wcześniej był już rozprowadzony wśród tercjarzy na Śląsku. Biorąc pod uwagę wszystkie wspomniane okoliczności, kardynał w dniu 2 lutego 1903 r. zagroził o. Andrzejowi odebraniem jurysdykcji, jeżeli dalej bez jego aprobaty będzie rozprowadzał „Posłańca” na terenie diecezji. Jednak on nie podporządkował się ani wyrogom konstytucji generalnych, ani zarządzeniom kardynała z 1899 r. Konieczność ich spełnienia próbował obejść starając się otrzymać zgodę kościelną i błogosławieństwo dla swojego czasopisma od bpa Sutri i Nepi, co mu się jednak nie udało. Zmagania o. Andrzeja z kard. Koppem i swoimi przełożonymi trwały kilka lat. W międzyczasie przełożeni przenosili go do innych klasztorów. Rozporządzeniu kardynała i prośbom swojego przełożonego o. Andrzej się nie podporządkował. Z uwagi na to dnia 21 kwietnia 1903 r. wikariusz generalny przesłał na ręce kustosa zarządzenie kard. Koppa, w którym ordynariusz nałożył na o. Andrzeja *suspensio a divino*, która pozbawiła go prawa wykonywania czynności kapłańskich.

¹⁴⁶ KUROWSKI, dz. cyt., s. 49–50; *Zarys historii klasztoru w Katowicach-Panewnikach*, <http://www.panewniki.ofm.opoka.pl/klasztor.html>, 30 sierpnia 2005 r.; K. PRUS, *25 lat panewnickiego klasztoru. Krótki zarys historyczny*, Panewnik 1933, s. 17.

¹⁴⁷ KUROWSKI, dz. cyt., s. 49.

¹⁴⁸ *Tamże*, s. 50; BROŻEK, dz. cyt., s. 40; A. NOWACK, *Franziskanerkloster St. Josef im Walde bei Neustadt OS*, Neustadt OS 1920, s. 34–35.

¹⁴⁹ A. BROŻEK, *Materiały do biografii Bernarda Diamanda (1861–1921)*, BŻIH 4 (128), s. 85.

Wydanie suspensy jeszcze bardziej skomplikowało sprawę. Dodatkowo kardynał zabronił mu przebywania na terenie diecezji wrocławskiej. Skoro o. Andrzej nie mógł przebywać na terenie diecezji wrocławskiej i sprawować funkcji kapłańskich, władze prowincji zaproponowały mu przeniesienie się do prowincji galicyjskiej. Jego doskonała znajomość języka polskiego pozwoliłaby mu tam — po zdjęciu suspensy — owocnie pracować. Jednak o. Andrzej nie zgodził się na takie rozwiązanie, wychodząc z założenia, że „ojczyzny nawet kard. Kopp nie może go pozbawić” (*Das Vaterland darf mich niemand nehmen auch nicht der Kardinal Kopp*). Od tego czasu datuje się bardzo obfita korespondencja pomiędzy o. Andrzejem a Rzymem, będąc doktorem obojga praw postanowił sam się bronić. Gdy nie uwzględniono korespondencyjnie przedstawianych argumentów osobiście udał się do Rzymu. A kiedy i ta wizyta nie przyniosła pozytywnych rezultatów o. Andrzej zamieszkał w prywatnym mieszkaniu w Prudniku. W tym czasie pracował jako adwokat w sądzie miasta Prudnika. Znany był z tego, że skutecznie występował w procesach ludzi ubogich, którzy nie mogli sobie pozwolić na opłacenie obrońcy. W 1910 r. wydał swoje słynne dzieło pt. *Machiavellismus*, w którym w bardzo negatywnym świetle przedstawił kard. Koppa i swoich przełożonych (...).

Następstwem wspomnianego wydarzenia w prowincji zaczęły rodzić się tendencje partykularne. Część młodych zakonników, sympatyzująca z o. Andrzejem broniła jego niewinności. Na czele buntujących się zakonników stanął jego rodzony brat — o. KAMIL. Generał zakonu, aby rozwiązać tę niecodzienną sytuację i nie dopuścić do ewentualnego rozłamu, przysłał na Śląsk w osobie o. Józefa KAUFMANNA swojego delegata i wizytatora generalnego.

Generał zakonu powierzył sprawę o. Andrzeja kapitule prowincjalnej z 1911 r., która rozważając ten problem, nie podjęła ostatecznego rozwiązania z uwagi na wielką rozbieżność opinii¹⁵⁰.

Drugim zarzewiem konfliktu było — jak się zdaje — niezbyt lojalne postępowanie o. Bolczyka względem kurii wrocławskiej i władz macierzystej Kustodii w sprawie zorganizowania konwentu w Piechowicach niedaleko Jeleniej Góry. Hrabia Fryderyk SCHAFGOTSCH z Cieplic powziął postanowienie ufundowania klasztoru franciszkańskiego w swych dolnośląskich posiadłościach, czemu przyklasnął o. Andrzej, będący bliskim przyjacielem hrabiego. Propozycja przekazana kard. Koppowi przez hrabiego spotkała się jednak z dość powściągliwym przyjęciem, bowiem hierarcha nie był do końca przekonany o celowości usytuowania nowego konwentu w tej miejscowości. Zarządził konsultacje z duchowieństwem archiprezbiteratu jeleniogórskiego — zapytał także o zdanie przełożonego Kustodii św. Jadwigi. Odpowiedzi księży nie były jednoznaczne, zaś dyskreterium Kustodii, któremu tą sprawę przedstawiono, na początku 1906 r. wydało opinię pozytywną. Wobec tego kard. Kopp zapewnił o. kustosza Krystiana KOSUBKA, iż podejmie starania o uzyskanie koniecznego zezwolenia rządowego na utworzenie nowego domu zakonnego. Jednak ten tryb załatwienia sprawy wydał się o. Bolczykowi nazbyt powolnym, dlatego nie pytając o zdanie kurii wrocławskiej i swego kustosza, rozpoczął wraz z hrabią działania na własną rękę. Próbowali oni pozyskać przychylną burmistrza i władz miejskich dla sprawy. Gdy dowiedział się o tym kard. Kopp, poniechał starań w mi-

¹⁵⁰ KUROWSKI, *dz. cyt.*, s. 137–139, 298–300.

nisterstwie o uzyskanie zezwolenia. Wywołało to bardzo ostrą reakcję o. Andrzeja, który nagłośnił sprawę w prasie nadając jej posmak wielkiej sensacji i oskarżył zarówno kardynała, jak i kustosza o spiskowanie przeciwko sobie. Ponadto w licznych artykułach rozsyłanych do gazet lokalnych przedstawiał ordynariusza wrocławskiego jako nieprzyjaciela całego zakonu franciszkańskiego, a osobliwie braci mniejszych zamieszkujących na ziemi śląskiej¹⁵¹.

Prof. Andrzej Brożek, ceniony śląskoznawca, uważa, że konflikt o. Bolczyka z władzami zakonnymi i rzymską Kongregacją ds. Zakonnych datuje się od 1909 r. O. Andrzej po zasuspendowaniu go przez kard. Koppa przebywał przez kilka miesięcy w klasztorze reformatów w Sądowej Wiszni¹⁵², być może także w Rawie Ruskiej, jednak fakt taki nie może być zweryfikowany źródłowo¹⁵³. W *Materiałach do biografii Bernarda Diamanda A. Brożek* przytacza relację syna tegoż Bernarda DIAMANDA, przychylnego Polakom i polskości górnośląskiego przemysłowca o żydowskich korzeniach. Wspomina on, że w to właśnie w domu jego ojca o. Bolczyk

(...) przechowywał swoje przybory i szaty mszalne, gdy nie wykonał rozkazu kardynała Koppa o przeniesieniu go do Rawy Ruskiej, by unieszkodliwić jego propolskie wpływy narodowo uświadamiające. Od nas pojechał do Rzymu na proces przeciw kardynałowi, wiadomo z góry, przegrany¹⁵⁴

27 kwietnia 1910 r. o. Bolczyk został wydalony z zakonu¹⁵⁵. Akt wydalenia uznał za bezprawny i szukał sprawiedliwości przed sądami państwowymi (ostatnią sprawę przegrał w 1926 r. przed Sądem Rzeszy w Lipsku). W listopadzie 1927 r. wyjechał do Brazylii¹⁵⁶, gdzie do diecezji Bahia¹⁵⁷ przyjął go o. Amandus MAHLMANN OFM, biskup Santarem i kolega o. Andrzeja z czasów studiów rzymskich¹⁵⁸.

Z Brazylii na Śląsk powrócił o. A. Bolczyk po uzyskaniu anulowania decyzji o wydaleniu z zakonu (miał mu w tym pomóc bp Mahlmann), co nastąpiło na krótko przed wybuchem II wojny światowej¹⁵⁹. Jednak jego formalna sytuacja w zakonie do końca pozostała niewyjaśniona¹⁶⁰

¹⁵¹ *Tamże*, s. 57–58; por. „Neisser Zeitung” z 11 października 1906 r.

¹⁵² *Kronika klasztoru Reformatów w Sądowej Wiszni (1888–1945)*, rkps w Archiwum Prowincji Franciszkanów Reformatów w Krakowie, s. 258–259.

¹⁵³ BROŻEK, *Materiały do biografii Bernarda Diamanda*, s. 86.

¹⁵⁴ *Tamże*.

¹⁵⁵ W *Tabula definitionis*, opracowanej podczas kapituły Kustodii św. Jadwigi odbytej 6 sierpnia 1908 r., o. Andrzej Bolczyk widnieje jako mieszkaniec klasztoru św. Józefa w Prudniku-Lesie. Dokumenty następnej kapituły, która odbyła się 10 sierpnia 1911 r., już o nim nie wspominają; por. SCHIPROWSKI (red.), *dz. cyt.*, s. 35. W opracowaniu tym podana jest obsada klasztorów Kustodii (od 1911 r. Prowincji św. Jadwigi w latach 1903–1939).

¹⁵⁶ A.J. Szeinke podaje rok 1920.

¹⁵⁷ *Tamże*.

¹⁵⁸ A. BROŻEK, *Bolczyk Wincenty Andrzej (1863–1942)*, w: PATER (red.), *dz. cyt.*, s. 40.

¹⁵⁹ A. Brożek podaje jako datę powrotu o. Bolczyka na Śląsk sierpień 1939 r., A.J. Szeinke — rok 1938, zaś I. Bednarek podaje datę dzienną — 2 sierpnia 1939 r.

¹⁶⁰ BEDNAREK, *dz. cyt.*, s. 54.

O. Andrzej Bolczyk zmarł 6 listopada 1942 r. w domu zakonnym w Nysie¹⁶¹. W ostatnich latach życia cieszył się wielkim szacunkiem ze strony współbraci. Szczególnie Ignełi doń bracia klerycy, którzy bardzo lubili słuchać podczas spacerów opowiadań o zmiennych kolejach życia o. Andrzeja¹⁶².

Bibliografia drukowanych prac o. Bolczyka obejmuje m.in. następujące pozycje:

1. *Przewodnik dla pielgrzymujących do Hardenberg (Neviges), Kevelaer i innych miejsc cudownych* (Bochum 1894).
2. *Pobożny pielgrzym. Przewodnik dla pielgrzymujących na Górę Św. Anny i do innych miejsc cudownych* (Góra Św. Anny 1897).
3. *Krótką nauka o Apostolstwie modlitwy w połączeniu z N. Sercem P. Jezusa* (Góra Św. Anny 1899).
4. *Książeczka dla pielgrzymów udających się do miejsc cudownych w Kevelaer, Hardenberg (Neviges), Werl itd.* (Bochum 1901).
5. *Książeczka zawierająca wszystkie stacje Drogi Krzyżowej [...] na Kalwarii św. Anny* (Góra Św. Anny 1902, 1906, 1919).
6. *Pobożne stowarzyszenia ustawicznej Drogi Krzyżowej i nabożeństwo Drogi Krzyżowej* (Góra Św. Anny 1900)¹⁶³

* * *

Starając się zapobiec szybkiemu popadnięciu w zapomnienie autor artykułu postarał się, najlepiej jak umiał, zebrać dostępne mu dokumenty i relacje i podjąć próbę naszkicowania kilku sylwetek kanonistów — członków Zakonu Braci Mniejszych, którzy działali na Śląsku na przełomie XIX i XX w. oraz w czasach późniejszych. Rezultaty tych badań przedstawione zostały w niniejszym artykule. Autor ma świadomość, że ukazany przez niego obraz jest niepełny i zawiera wiele luk oraz nieścisłości domagających się doprecyzowania. Pociesza się jednak nadzieją, że być może niebawem ktoś zechce podążać tym tropem, uzupełniając brakujące informacje. W ten sposób ma szansę ujrzeć światło dzienne to, co godne jest poznania — codzienny znój ludzi pragnących jak najlepiej służyć Bogu, swym bliźnim i ojczystej ziemi.

¹⁶¹ SZTEINKE, *dz. cyt.*, s. 54.

¹⁶² KUROWSKI, *dz. cyt.*, s. 138.

¹⁶³ BROŻEK, *dz. cyt.*, s. 41.